DARS SIFATINI OSHIRISHDA ZAMONAVIY INNOVATSION YONDASHUVLAR

Norqulov Shavkat Turg‘unbayevich
Guliston davlat pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti dekani
norqulovshavkat@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur dars sifatiga ta’sir etuvchi omillar, uning samaradorligini pasaytiruvchi omillar, darsni mazmundor bo‘lishi yuzasidan tavsiyalar ishlab chiqilgan. O‘qituvchiga bog‘liq (past tayyorgarlik, motivatsiya yetishmasligi), o‘quvchiga bog‘liq (qiziqish yo‘qligi, bilim bo‘shliqlari, intizom muammolari), darsni tashkil etish va metodikaga oid (noto‘g‘ri vaqt taqsimoti, mos kelmaydigan sur’at), moddiy-texnik resurslar (uskunalar, darsliklar sifati), ijtimoiy-psixologik muhit (rahbariyat, ota-onalar, oilaviy qiyinchiliklar) hamda dastur va standartlar (ortiqcha yuk, testga haddan tashqari bog‘liqlik). Har bir omilning o‘zaro ta’siri va dars samaradorligiga salbiy ta’siri yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Pedagogik texnologiyalar, texnik vositalar, virtual, motivatsiya, didaktik o‘yinlar, ta’lim samaradorligi, o‘quvchi faolligi, innovatsion yondashuv, mustaqil fikrlash, ta’lim jarayoni.

Аннотация: Были разработаны факторы, влияющие на качество урока, факторы, снижающие его эффективность, и рекомендации по повышению его содержательности. К ним относятся факторы, связанные с учителем (недостаточная подготовка, отсутствие мотивации), учениками (отсутствие интереса, пробелы в знаниях, проблемы с дисциплиной), организацией и методикой урока (неправильное распределение времени, непостоянный темп), материально-техническими ресурсами (качество оборудования, учебников), социально-психологической средой (руководство, родители, семейные трудности), а также программами и стандартами (перегрузка, чрезмерная зависимость от тестов). Выделено взаимодействие каждого фактора и его негативное влияние на эффективность урока.

Ключевые слова: Педагогические технологии, технические средства, виртуальный, мотивация, дидактические игры, эффективность обучения, активность учащихся, инновационный подход, самостоятельное мышление, образовательный процесс.

Abstract: Factors affecting the quality of this lesson, factors that reduce its effectiveness, and recommendations have been developed to make the lesson meaningful. These include factors related to the teacher (low preparation, lack of motivation), students (lack of interest, knowledge gaps, discipline problems), lesson organization and methodology (improper time distribution, inconsistent pace), material and technical resources (quality of equipment, textbooks), socio-psychological environment (leadership, parents, family difficulties), and programs and standards (overload, excessive dependence on tests). The interaction of each factor and its negative impact on the effectiveness of the lesson are highlighted.

Keywords: Pedagogical technologies, technical means, virtual, motivation, didactic games, educational effectiveness, student activity, innovative approach, independent thinking, educational process.

Bugungi kunda ta’lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – dars sifatini tubdan yaxshilash, o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ularni XXI asr talablariga javob beradigan malakali kadrlar etib tarbiyalashdir. Bu jarayonda an’anaviy yondashuvlar o‘z samarasini yo‘qotayotgan bir paytda, zamonaviy innovatsion yondashuvlar eng muhim vositalardan biriga aylanmoqda. Innovatsiya deganda nafaqat yangi texnologiyalar, balki o‘qitish metodlari, o‘quv jarayonini tashkil etish shakllari va baholash tizimidagi yangicha qarashlar tushuniladi. Zamonaviy darsni raqamli vositalarsiz tasavvur qilish qiyin.

Dars sifatiga salbiy ta’sir etuvchi asosiy omillar.

O‘qituvchilarga bog‘liq omillar: past darajadagi kasbiy tayyorgarlik (mavzuni chuqur bilmaslik, eskirgan usullar), darsga tayyorgarlikning yetishmasligi (reja, material, texnik vositalar), motivatsiyaning pastligi (zerikish, charchoq, ish haqidan norozilik), zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanmaslik (monoton ma’ruza, interaktivlik yo‘q), o‘quvchilar bilan aloqa va psixologik mulohazaning sustligi (qattiqqo‘llik yoki e’tiborsizlik).

O‘quvchilarga bog‘liq omillar: past o‘quv motivatsiyasi (fan yoki maktabga qiziqmaslik), bilimlardagi bo‘shliqlar (oldingi mavzularni o‘zlashtirmaganlik), charchash, uyqusizlik, stress, kasallik, intizom muammolari (darsga qatnashmaslik, bezovtalik, telefon ishlatish), o‘qish uslubiga mos kelmaydigan ta’lim shakli (masalan, faqat eshitish orqali o‘rganadigan o‘quvchiga yozma topshiriqlar berish).

Moddiy-texnik va resurslarga bog‘liq omillar: o‘quv jihozlari, laboratoriya asboblari, kompyuter, internetning yetishmasligi yoki eskirganligi, darslik, qo‘llanma, ko‘rgazmali vositalarning zamonaviylik darajasi pastligi, o‘quv binosining ahvoli (yorug‘lik, shovqin, havo harorati, gigiyena). Ushbu omillarni aniqlash va bartaraf etish uchun muntazam monitoring, o‘quvchilar va o‘qituvchilardan fikr-mulohaza olish, shuningdek, maktabning moddiy-texnik bazasini yaxshilash zarur. Har bir omil dars sifatini kompleks tarzda pasaytiradi, shuning uchun ularga bir vaqtning o‘zida e’tibor qaratish maqsadga muvofiq. Smart doskalar, planshetlar, noutbuklar, ta’limga mo‘ljallangan dasturiy ta’minot va onlayn resurslar o‘qituvchiga darsni yanada boy, ko‘rgazmali va qiziqarli o‘tkazish imkonini beradi.

Masalan:

- Virtual laboratoriyalar fanlarda real sharoitda xavfli yoki qimmat bo‘lgan tajribalarni virtual tarzda o‘tkazish imkonini beradi.

- Interaktiv testlar va viktorinalar (Kahoot!, Quizizz, Socrative):

O‘quvchilarning dars davomida o‘zlashtirgan bilimlarini tez va qiziqarli tarzda tekshirish, ular o‘rtasida sog‘lom raqobat muhitini yaratish imkonini beradi.

- Augmented Reality (AR) va Virtual Reality (VR): Tarixiy voqealarni, anatomik tuzilmalarni yoki uzoq geografik hududlarni 3D formatda jonli tomosha qilish imkonini berib, o‘quvchilarda chuqur tushuncha va uzoq muddatli xotirani shakllantiradi. Ushbu texnologiyalar nafaqat darsni jonlantiradi, balki o‘qituvchining

ish yukini ham kamaytiradi, shaxsiylashtirilgan o‘qitish uchun zamin yaratadi. Uy vazifasi sifatida o‘quvchilarga yangi mavzu bo‘yicha videoma’ruza yoki matn materiali beriladi. O‘quvchilar uyda mustaqil ravishda nazariy qismni o‘zlashtirib, darsga kelishadi. Dars vaqtining asosiy qismi esa amaliy mashg‘ulotlar, munozaralar, loyihaviy ishlar va muammolarni hal qilishga bag‘ishlanadi. Bu modelning afzalliklari: o‘quvchilarga materialni o‘z tezligida o‘rganish imkoniyati beriladi; darsda o‘qituvchi bevosita yordamga muhtoj bo‘lgan o‘quvchilarga ko‘proq vaqt ajrata oladi; yuqori darajadagi fikrlash (tahlil, sintez, baholash) ko‘nikmalari rivojlanadi. Loyihaviy o‘qitish — bu o‘quvchilarni real hayotiy muammo yoki vazifa atrofida birlashtiruvchi faol o‘qitish metodidir. O‘quvchilar ma’lum bir muddat davomida jamoaviy yoki individual holda tadqiqot olib boradilar, natijalarni tahlil qiladilar va yakuniy mahsulot (taqdimot, maket, video, hisobot) yaratadilar. buning dars sifatiga ta’siri: o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashi, muammolarni hal qilishi, hamkorlik va kommunikatsiya ko‘nikmalarini rivojlantiradi; nazariy bilimlarni amaliyotda qo‘llash imkonini beradi, bu esa bilimning mustahkam o‘zlashtirilishiga olib keladi; o‘quvchilarda mas’uliyat va vaqtni boshqarish hissini tarbiyalaydi.

Dars sifatini oshirish uchun yagona universal usul mavjud emas. Eng yaxshi natijalarga erishish uchun o‘qituvchi yuqoridagi innovatsion yondashuvlarni sintez qilgan holda, o‘z fanining xususiyatlariga va o‘quvchilar kontingentiga moslashtirilgan strategiyani ishlab chiqishi lozim. Zamonaviy innovatsiyalar — bu shunchaki texnologiya emas, balki o‘qituvchining o‘z kasbiga bo‘lgan yangicha munosabati, o‘quvchini jarayonning faol ishtirokchisiga aylantirish, ularning qiziqishlari va ehtiyojlarini markazga qo‘yish demakdir. Faqat ana shu yondashuvgina raqobatbardosh, mustaqil va ijodiy fikrlaydigan avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shavkat Mirziyoyev. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2021.

2. Karimov I.A. *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: “Ma’naviyat” nashriyoti, 2008.

3. Yo‘ldoshev J., Usmonov S. *Pedagogik texnologiya asoslari*. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2014.

4. Ishmuhamedov R. *Innovatsion pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: “Fan”, 2018.

5. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2017.

6. Davlat ta’lim standarti va o‘quv dasturi (Boshlang‘ich ta’lim). – Toshkent, 2023.